

AL-XORAZMIY

BUYUK MATEMATIK, ASTRANOM VA GEOGRAF

783-850

“ILM-FAN VA TA'LIMDA
INNOVATSION YONDASHUVLAR,
MUAMMOLAR, TAKLIF VA YECHIMLAR”

KO'P TARMOQLI 28-SONLI RESPUBLIKA
ILMIY-ONLAYN

KONFERENSIYASI

01 ANIQ VA TABIIY FANLAR

PEDAGOGIKA FANLARI 02

03 IJTIMOIY-GUMANITAR FANLAR

FILOLOGIYA FANLARI 04

OPEN ACCESS

 Crossref

FARG'ONA VILOYATI, FARG'ONA SHAHRI
ISTE'DOD KO'CHASI 1-UY, 1-XONADON

+99891-152-93-14

WWW.ACADEMIASCIENCE.ORG

“ILM-FAN VA TA’LIMDA INNOVATSION YONDASHUVLAR, MUAMMOLAR, TAKLIF VA YECHIMLAR”
MAVZUSIDAGI 28-SONLI RESPUBLIKA ILMIY-ONLAYN KONFERENSIYASI

“ACADEMIA SCIENCE”

ISSN (E) – 2181 – 1334

“ILM-FAN VA TA’LIMDA INNOVATSION
YONDASHUVLAR, MUAMMOLAR, TAKLIF VA
YECHIMLAR” MAVZUSIDAGI 28-SONLI RESPUBLIKA
ILMIY-ONLAYN KONFERENSIYASI

MATERIALLARI TO‘PLAMI

30-OKTYABR, 2022-YIL

1-QISM

Google Scholar

IC^WI WORLD of
JOURNALS

www.academiascience.uz

TAHRIRIYAT

Editor in chief

Eshmatov Gayratjon Marupovich

Executive Secretary

Abdullayev Ravshanjon Inomjon ugli
*He is a history teacher at Baghdad District
8 Secondary School*

Preparing for publishing

Khalikov Mukhriddin Tavakkaljon ugli
Fergana State University

Bosh muharrir

Eshmatov G‘ayratjon Ma‘rupovich

Mas‘ul kotib

Abdullayev Ravshanjon Inomjon o‘g‘li
*Bag‘dod tumani 8-umumiy o‘rta ta‘lim
maktabi tarix fani o‘qituvchisi*

Nashrga tayyorlovchi

Holiqov Muhridin Tavakkaljon o‘g‘li
Farg‘ona davlat universiteti

Tahrir kengashi a‘zolari

Sultonali Mannopov

O‘zbekiston xalq artisti, professor

Eshmetov Izzat Do‘simbatovich

*O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi,
texnika fanlari doktori, professor*

Matibaev Taspolat Baltabaevich

Sotsiologiya fanlari doktori (DSc), Professor, Turon FA Akademik

Abdullayev Muzrobjon Gulamovich

Andijon davlat universiteti, professor

Akramova Shahnoza Abrorovna

*Milliy gvardiya Xarbiy-texnika instituti Psixologiya va pedagogika kafedrasini
mudiri, Pedagogika fanlari doktori, dotsent*

Arslanov Sharafutdin Sultanovich

kimyo fanlari doktori, professor

Tuychiyeva Inoyat Ibragimovna

Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori

Oripov O‘rolboy Ahmedovich

Navoiy davlat pedagogika instituti, PhD

Fazliyeva Zebo Kamarbekovna

O‘zbekiston davlat Xoreografiya Akademiyasi, dotsent

Azimov Baxtiyor Ganievich

O‘zbekiston davlat konservatoriyasi, Pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

Xusanova Xayriniso Tayirovna

O‘zMU, sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent

Nishonov Mirkozimjon

Farg‘ona davlat universiteti professori

Siddiqov Ilohomjon Meliqo‘ziyevich

Qo‘qon davlat pedagogika instituti, texnika fanlari nomzodi

Popov Dmitriy Vladimirovich

Andijon mashinasozlik instituti, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori

Payg‘amov Raximjon Abdukayumovich

kimyo fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Atadjanova Ma‘rifatxon Qurbonaliyevna

Furqat tumani XTB boshlang‘ich ta‘lim metodisti

Rahimova Maftuna Odilovna

Qo‘qon davlat pedagogika instituti, PhD

Isakov Zakirjon Soliyevich

filologiya fanlari nomzodi, dotsent

**ТАРЖИМОН ЛИСОНИЙ ТАФАККУРИДА ЛИНГВОМАДАНИЙ
АСПЕКТНИНГ АҲАМИЯТИ**

Рўзиева Махфуза Хикматовна

ruzieva.mahfuza@gmail.com

Бухоро давлат университети таянч докторанти

Аннотация: Мақолада таржиманинг маданиятлараро муаммолари ёритиб берилган, диққат таржима жараёнига лингвакогнитив жиҳатга қаратилган. Таржима жараёни асл нусханинг маданий колорити билан боғлиқ бўлган таржима қийинчиликларини тушуниш асосида кўриб чиқилади. Таржима турли хил маданий ўртасидаги аралашув вектори сифатида қаралади.

Калит сўзлар: таржима, лингвомаданий аспект, маданиятлараро, лингвакогнитив, интерпретацион, таржимон, лисоний тафаккур.

**THE IMPORTANCE OF LINGUOCULTURAL ASPECT IN TRANSLATOR
LINGUISTIC THINKING**

Ruzieva Makhfuza Khikmatovna

ruzieva.mahfuza@gmail.com

Bukhara state university, PhD student

Abstract: In the article the intercultural problems of translation are elucidated, the attention is focused on lingua-cognitive aspect to the process of translation. The translating process is considered in the light of understanding translating difficulties, connected with cultural originality aspect. The translation is considered as a vector of interference between different cultures.

Keywords: translation, linguocultural, intercultural, linguacognitive, interpretation, translator thinking.

Бугунги кунда тиллараро ва маданиятлараро ўзаро таъсирнинг онтологияси ва евристикасини тизимли тушуниш муҳим аҳамият касб етмоқда. Ҳозирги замон тилшунослигида когнитологияга бўлган қизиқишнинг ортиб бориши тилшуносликнинг фундаментал ва амалий муаммоларининг умумий назарий масалаларининг ёритилиши тадқиқотнинг когнитив аспекти билан боғлиқлигида намоён бўлади. Лингвоконсептуал таҳлил, когнитив тилшуносликнинг асосий тоифаларини аниқлаш ва тавсифлаш, когнитив моделларни назарий асослаш, матнни талқин қилишда когнитив ёндашув тилшуносларни тил хабарларини қуриш ва тушуниш жараёнлари, шу жумладан таржима ўртасидаги боғлиқлик ғоясига олиб келди.

Ю. А. Сорокин таржимашуносликнинг ҳозирги ҳолатини таҳлилий объект сифатида ҳисоблаб, таржимада умумбашарий ва маданий жиҳатдан ўзига хос муаммога мурожаат қилиб, икки тилда олиб борилган таржимани "икки маданиятлараро" интерпретацион таржима деб атаган[1; 4].

Лингвистик маънолар тизими она тилида сўзлашувчиларнинг маданий компетенцияси билан ўзаро боғлиқ, чунки тил маданий анъаналар контекстида амалга оширилган одамларнинг дунёқараши ва фикрлаш доирасини акс эттиради. Лингвомаданий ҳамжамиятнинг лингвистик манзараси ушбу жамиятни жамоага айлантирадиган маданий стереотиплар, эталонлар, белгилар, стандартларни ўзида мужассам этиш воситаси сифатида намоён бўлади. Тил тафаккурининг энг муҳим жиҳати бўлган миллий менталитет тилнинг лексико-семантик ва грамматик тизимида акс этади, шунинг учун таржима жараёнида асл матннинг миллий ва маданий хусусиятларини таржимада етказиб беришни ўрганиш ва маданиятлараро алоқани оптималлаштириш алоҳида ўрин тутди.

Г. Гачевнинг фикрига кўра, ҳар бир миллат бир дунё бўлиб, лингвомаданий таржима усули, маҳаллий табиатнинг бирлигини, ушбу маконда шаклланган одамларнинг характерини ва уларнинг тафаккурини ёки ушбу этник гуруҳ онгини тушуниб туриб идрок этиш ва акс эттиришни англатади. [2]. Ушбу параметрлар таржима яратувчиси томонидан ишлатиладиган маълум бир тилнинг лингвистик birlikларининг чизиқли кетма-кетлигида

мужассамланган чуқур семантик тузилмани аниқлайди. Бинобарин таржимада ушбу миллий маданий таълим маданиятининг ривожланиш даражаси ва табиати акс эттирилган. Таржиманинг културологик мазмуни маданий таркибий қисмга эга бўлган лингвистик бирликлар томонидан денотатив, коннотатив маънолар ва объектлар, маданий ҳодисалар, маданий ва тарихий воқеаларнинг батафсил тавсифлари шаклида яратилади. Таржимон аввало маданий белгиларни таржима жараёнида иштирок этган лингвистик бирликларни тавсифловчи маълум бир тизим мисолида кўради. Бу матннинг маданий аспекти шакллантиришга ёрдам беради. Матн муҳитидаги лисоний бирликлар матн мазмунини бойитиб, маданий хусусиятни акс эттишни касб этади. Таржима матнида бошқа маданиятнинг ўзига хос тимсолларини ифодаловчи таржимон унга турли хил тушунтириш ёки қўшимча лингвистик ва маданий шарҳларни киритади. Ҳар қандай этник гуруҳнинг хаёлий тафаккури бадий образларда, шаклнинг бадий хусусиятларида акс этади, улар таржимада чет тилида сўзлашадиган ўқувчини идрок этиш жараёнида зиддиятларни келтириб чиқармаслик учун бундай тасвирлар билан алмаштирилиши керак, яъни таржимон маданиятлар ўртасида "мувозанатни" сақлаши керак. Таржимонни танлаш унинг стратегик қарорларининг лингвистик ва когнитив билимлари ҳажмига, коммуникатив компетенцияси даражасига боғлиқлигини, маълум бир фон маълумотлари захирасига эга бўлган таржима рецепторларига галигини ҳисобга олган ҳолда акс эттиради.

Таржима жараёнида мулоқотнинг ҳар бир иштирокчиси ўз мазмунига ҳисса қўшади. Таржимон манба матнининг маъносини миллий ва чет тилидаги маданиятнинг тилнинг асл ташувчиси бўладиган шахс сифатида кўрилади. Таржимон ўзининг икки тилли онгини шакллантирадиган дунёнинг ўз таржима расмини ўзи яратади. Қабул қилувчи олинган матннинг маъносини ўз миллий онги ва ўз миллий маданияти призмасида кўрмасдан, таржима қилинаётган лит маданиятига кириб кетишга ҳаракат қилади. Таржимон муаллиф билан бир хил маданиятга ёки чет тили маданиятига тегишли бўлиши мумкин. Ўз навбатида, қабул қилувчи таржимон билан бир хил маданиятга ёки чет тили маданиятига

тегишли бўлиши мумкин. Шунини таъкидлаш керакки, таржимон муаллифга ёки қабул қилувчига нисбатан "бошқа маъноларни" девербализация қилади. Таржиманинг қийинлиги таржима асл нусхада ишлатиладиган воситаларнинг табиати, уларнинг такрорланувчанлик даражаси, маданиятлараро алоқа иштирокчилари ўртасидаги вақтинчалик, ёки ижтимоий-маданий масофа билан белгиланадиган манба матнининг мазмунини тушуниш билан боғлиқ. Когнитив тилшунослик нуқтаи назаридан таржима жараёни бир турдаги маълумотни идрок этиш ва уни бошқа турга айлантириш каби кўринади. Тадқиқотлар асл муаллиф ва таржимоннинг билим жараёнлари ўртасидаги фарқлар маданиятдаги фарқлар билан боғлиқлигини исботлайди, бу албатта тилда акс этади. Ушбу баёнот таржимани "таржимоннинг ақлий бўшлиқларини бошқа лингвистик ва маданий ҳамжамиятнинг вакили сифатида бирлаштириш орқали бир лингвистик ва маданий ҳамжамиятнинг этноментал тажрибасининг оғзаки проекцияси" деб таърифлашга имкон беради [3;45]. Таржима жараёнининг мақбуллиги нафақат "бегона" маданият алгоритмларини билиш билан, балки манба матни муаллифи ва таржимоннинг ақлий бўшлиқлари кесишиши билан ҳам белгиланади.

Таржима қилинган матнларда этнографик, ономастик, географик ва этно-маданий воқеликларни бошқа маданий муҳитга таржима қилишда тушунчаларнинг ўрнини босиш мавжуд. Матн таржимасининг етарлилигига эришиш муаммоси ушбу ҳодисанинг табиати билан боғлиқ бўлиб, бу таржимон фаолиятининг ўзига хос хусусиятларига боғлиқ бўлиб, уларни трансформацион трансформациялар жараёнида бирлаштиради.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Сорокин Ю.А. таржимашунослик: таржимон ҳолати ва психохерменевтик муолажалар.- М., 2003.
2. Гачев Г. дунёнинг Миллий тасвирлари. Евросиё. – М., 1999.
3. Фесенко Т. А. таржиманинг концептуал асослари.- Тамбов, 2001.

MUNDARIJA / TABLE OF CONTENTS / СОДЕРЖАНИЕ

1.	TIRIKLIKNI TA’MINLOVCHI JONSIZ ELEMENT Ubaydullayeva Mu’azzamxon Xamidovna	4
2.	O’ZBEKISTONDA ADABIYOT MUZEYLAR FAOLIYATI Saloyeva Ozoda	8
3.	AMARANT O’SIMLIGINING TUPROQ SHAROITIGA MOSLANISHI VA TA’SIRI Ro’zimatov Ergashali Yuldashevich Xoshimjonova Nazokat Nozimjonqizi	15
4.	ШАХС ВА ЖАМИЯТНИНГ АХБОРОТ ХАВФСИЗЛИГИ МАДНИЯТИНИ ЮКСАЛТИРИШНИНГ СИЁСИЙ ХУССУИЯТЛАРИ Махмудбоев Баходир Толипжон ўғли	17
5.	ORGANIZING LESSONS USING INTERACTIVE METHODS Baqoyeva Sitora Bafobekovna	21
6.	ТУРКИЙ ХАЛҚЛАРНИНГ ГЕНДЕР ТАРИХИДАГИ ЎЗИГА ХОСЛИКЛАР Махмудбоева Дилноза Ураловна	24
7.	FIZIKANI FANLAR BILAN BOG’LAB O’QITISH IMKONIYATLARI Zaripov Zafarjon Yaqubovich	28
8.	UMUMTA’LIM MAKTABLARINING INGLIZ TILI O’QISH DARSLARIDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANIB DARSLARNI TASHKIL ETISHNING SAMARALARI Madaminova Muzifa Shukurullo qizi	31
9.	BIOLOGIK TA’LIMDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH Jumaniyazova Sanobar Qadambayevna	37
10.	MAKTAB O’QUVCHILARINI MATEMATIKA O’QITISH ORQALI ENERGIYA TEJAMKORLIGIGA O’RGATISH Kamolova Odinaxon Haqyorovna	40
11.	TEMIRNING BIOLOGIK FAOLLIGI Komronbek Qurbonaliyev Azamat o’g’li	43
12.	FIZIKA FANI-INNAVATSION G’OYALARNI AMALGA OSHIRISHDAGI TEXNIKALAR KALITI Sardorbek Yigitaliyev Oybek o’g’li	46
13.	ONA TILIDAN TA’LIM MAZMUNIDA TADRIS USULI Xolmatov Umidbek Frunzevich	49
14.	ABDULLA QAHHOR-SO’Z SEHRGARI G’aniyeva O’g’iloy Olimjon qizi	52
15.	ONA TILI VA ADABIYOTI FANLARINI O’QITISH SAMARADORLIGI Axmedova Shohida Axtamovna	55
16.	БИТИМ ВА ШАРТНОМАЛАРНИ ФАРҚЛАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ЖИХАТЛАРИ (ЮРИДИК ТЕХНИКУМЛАРДА ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ МОДУЛИ МИСОЛИДА) Умирзакова Малохат Рохаталиевна	58
17.	I.Akramov, U. Mamirov BUGUNGI KUNDA O’ZBEKISTON RESPUBLIKASI JINOYAT QONUNCHILIGIGA KO’RA BIR NECHA HUKM QILISH BILAN BOG’LIQ JINOYATLARNING TUSHUNCHASI VA UNI BELGILARINING NAZARIY TAHLILI	64
18.	ТАЪЛИМ ВА ТАРБИЯДА ЭСТЕТИКАНИНГ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ Жумабоев Наби Пардабоевич	72
19.	АБУ НАСР ФАРОБИЙ ИЛМИЙ МЕРОСИНИНГ ЎРТА АСРЛАР ИЛМ-ФАНИ	76

РИБОЖИГА ҚЎШГАН ҲИССАСИ

Алимова Шахноза Хамидовна

20.	МАКТАБГАЧА ТА’ЛИМ ТАРБИЯЛАНУВЧИЛАРИНИНГ ТАНҚИДИЙ ФИКРЛАШ КО’НИМАЛАЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ ЗАРУРИЯТЛАРИ Mamadjanova Nozimaxon Adhamovna To’lqinova Oqila Yoqubjonovna	79
21.	БАРКАМОЛ ШАХС ТАРБИЯСИДА МА’НАВИЯТНИНГ О’РНИ Gulchehra Rustamova	83
22.	БОШLANG‘ICH TA’LIM O‘QUVCHILARINING O‘QISH SAVODXONLIGINI BAHOLASHDA XALQARO BAHOLASH DASTURLARINING AHAMIYATI Rajabova Moxinur	88
23.	ТАРЖИМОН ЛИСОНИЙ ТАФАККУРИДА ЛИНГВОМАДАНИЙ АСПЕКТНИНГ АҲАМИЯТИ Рўзиева Махфуза Хикматовна	91

**“ILM-FAN VA TA’LIMDA INNOVATSION YONDASHUVLAR, MUAMMOLAR, TAKLIF VA YECHIMLAR”
MAVZUSIDAGI 28-SONLI RESPUBLIKA ILMIY-ONLAYN KONFERENSIYASI**

Ushbu konferensiya materiallari to‘plami O‘zbekiston Prezidentining 2020 yil 2 mart kungi «Ilm, ma’rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili»da amalga oshirishga oid Davlat dasturi to‘g‘risida»gi Farmonida ko‘zda tutilgan vazifalarni ijrosini ta’minlash maqsadida “Academia Science” ilmiy tadqiqotlar markazining www.academiascience.org ilmiy jurnallar portali tahririyati tomonidan nashrga tayyorlandi va chop etildi.

Konferensiyaning maqsadi:

Professor-o‘qituvchilar, talaba-yoshlarni jamiyatda olib borilayotgan ijtimoiy-siyosiy jarayonlardagi rolini kuchaytirish, innovatsion g‘oyalarni amalga oshirish va takomillashtirish, shuningdek yoshlarning intellektual salohiyatini rivojlantirish va rag‘batlantirish kabi ustuvor vazifalarini amalga oshirish hamda mazkur yo‘nalishda ilmiy tadqiqot ishlarini faollashtirish, yoshlarimizning ma’naviy immunitetini kuchaytirish, ularning bo‘sh vaqtini mazmunli o‘tkazishda 5 ta muhim tashabbus muhim ahamiyat kasb etadi.

Eslatma! Konferensiya materiallari to‘plamiga kiritilgan maqolalardagi raqamlar, ma’lumotlar haqqoniyligiga va keltirilgan iqtiboslar to‘g‘riligiga mualliflar shaxsan javobgardirlar.

Bosh muharrir

Eshmatov G‘ayratjon Ma’rupovich

Mas’ul kotib

Ravshanjon Abdullayev
Bag‘dod tumani 8-umumiy o‘rta ta’lim maktabi tarix fani o‘qituvchisi

Nashrga tayyorlovchi

Holiqov Muhiddin Tavakkaljon o‘g‘li
Farg‘ona davlat universiteti

“Ilm-fan va ta’limda innovatsion yonadshuvlar, muammolar, taklif va yechimlar” mavzusidagi 28-sonli Respublika ilmiy-onlayn konferensiyasi materiallari to‘plami, 30-oktyabr , 2022-yil. – Farg‘ona shahri: Academiascience, 2022. – 97 b.